

Selectief droogzetten nog niet vanzelfs

In tien jaar tijd is selectief droogzetten in Nederland helemaal ingeburgerd. Rücksichtslos antibiotica verstrekken is verleden tijd. Maar in Vlaanderen – en ook internationaal – zetten veel veehouders hun koeien nog standaard droog met droogzetantibiotica. Intussen gaat de voorhoede alweer een stapje verder en zet koeien droog op kwartierniveau.

TEKST INGE VAN DRIE

Tien jaar inmiddels zetten Nederlandse melkveehouders hun koeien selectief droog. De aanleiding daarvoor was een wettelijk verbod op het preventief gebruiken van antibiotica vanaf 1 januari 2012. Twee jaar later vertaalde de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) deze wet in de Richtlijn selectief droogzetten voor dierenartsen. Sindsdien mag er bij het droogzetten alleen nog een droogzetinjector aan te pas komen bij koeien met een koecelgetal hoger dan 50.000 cellen per milliliter of vaarzen met een koecelgetal hoger dan 150.000 cellen per milliliter, waarbij de celgetalinformatie niet ouder is dan zes weken.

In die tien jaar is het antibioticagebruik fors afgenomen, schetst Christian Scherpenzeel, hoofd dierenartsen sec-

tor rond bij Royal GD. 'We gebruiken nu in Nederland bijna 70 procent minder antibiotica dan tien jaar geleden. Twee derde van alle antibiotica in de melkveehouderij wordt gebruikt voor uiergezondheid en daarvan komt weer twee derde voor rekening van droogzetters. Het gebruik van droogzetters heeft daarmee de grootste impact op het totale antibioticagebruik.'

Veehouders leggen lat hoger dan vereist

Tegelijkertijd heeft selectief droogzetten de uiergezondheid van de Nederlandse veestapel niet negatief beïnvloed. Het tankcelgetal is tot een paar jaar geleden alleen maar gedaald. Datzelfde geldt voor het percentage nieuwe infecties tijdens de lactatie en na afkalven en het percentage koeien met een verhoogd celgetal. Scherpen-

internationaal prekend

zeel noemt dat een knappe prestatie van veehouders en hun dierenartsen.

‘Er is geen sprake van dat veehouders de regels met voeten treden. Sterker nog, je ziet zelfs dat een deel van de veehouders de lat voor zichzelf nog hoger heeft gelegd. Als veehouders puur de richtlijnen van de KNMvD hadden gevolgd, waren we niet aan een antibioticareductie van bijna 70 procent gekomen. Sommige veehouders zijn nog strenger geweest op hun eigen voorschrijfbepaald’, constateert de dierenarts.

Scherpenzeel plaatst daarbij wel een kanttekening. De laatste jaren laat het tankcelgetal weer een stijgende trend zien. Zo lag het celgetal in 2018 met 173.000 cellen per milliliter op het laagste niveau, terwijl het in 2022 was gestegen naar 209.000. Eenzelfde trend is zichtbaar voor het percentage nieuwe infecties. ‘Het is niet wereldschokkend, maar we moeten met elkaar wel opletten.’ De toegenomen leeftijd van de veestapel is daar debet aan, denkt de GD-dierenarts. ‘Dat wordt nog versterkt door de goede melkprijs. Veehouders denken wel drie keer na voor ze een koe afvoeren. Met die hoge

melkprijs is het verleidelijk om koeien langer door te blijven melken.’

Het betekent volgens Scherpenzeel niet dat de richtlijnen voor het selectief droogzetten aanpassing vereisen. ‘Een oudere koe met een celgetal hoger dan 50.000 kun je gewoon met droogzetinjectoren droogzetten. Zolang je oog houdt voor het management in de periode rondom droogstand en goede diagnostiek toepast, hoeft een oudere koe niet veel kwetsbaarder te zijn. Maar we moeten wel scherper aan de wind zeilen. Een hoger celgetal betekent ook dat er meer antibiotica zouden moeten worden gebruikt om infecties te behandelen. Je behandelt uiteindelijk om de uiergezondheid te verbeteren. Maar voorkomen blijft altijd beter dan genezen.’

Opvolgen individuele koeien verbeterpunt

Het opvolgen van individuele koeien in het koppel is volgens Scherpenzeel nog wel een verbeterpunt.

‘Maandelijks even met je vinger langs de attentielijst om te kijken welke koe behandeling nodig heeft, hoeft niet veel tijd te kosten, zeker niet op Nederlandse bedrijven

Christian Scherpenzeel, dierenarts Royal GD:

‘Een deel van de veehouders legt de lat voor selectief droogzetten nog hoger dan de richtlijn voorschrijft’

Droogzetten op kwartierniveau niet voor iedereen geschikt

Een on-farm test om bacteriën aan te tonen kan handig zijn bij droogzetten op kwartierniveau

Waar voor een flink aantal buitenlandse veehouders selectief droogzetten nog een brug te ver is, lopen andere veehouders juist voor de troepen uit. In meerdere landen zijn er veehouders die op kwartierniveau droogzetten. 'Onder meer door de komst van melkrobots meten we steeds meer aan koeien. Die routinematig verkregen data, zoals het celgetal op kwartierniveau, gebruiken sommige

veehouders om op kwartierniveau droog te zetten', constateert GD-dierenarts Christian Scherpenzeel.

De dierenarts vindt het lovenswaardig dat veehouders daarmee aan de slag gaan. 'Als je managementmaatregelen op orde zijn en je droogzetten op koeiniveau onder de knie hebt, kan droogzetten op kwartierniveau zeker. Maar wees je wel bewust van het ri-

sico. Een nieuwe infectie in het ene kwartier kan afstralen op de andere kwartieren.' Houd in dat geval zeker ook de vitamine- en mineralenstatus van de veestapel in de gaten, adviseert hij. 'Een gebrek aan vitamine E en zink bijvoorbeeld verhoogt de kans op een intramammaire infectie. En let ook op koeien met ketose of subklinische pensverzuring en melkziekte. Dat soort koeien zijn vatbaarder voor infecties.'

Scherpenzeel raadt ook bedrijven met *Staphylococcus aureus*, *Streptococcus uberis* en *Streptococcus agalactiae* in de tankmelk aan voorzichtig te zijn met droogzetten op kwartierniveau. 'Als uit tankmelkonderzoek blijkt dat er veel koegebonden mastitiskiemen in de melk zwemmen, wees dan extra gebrand op de celgetalinformatie per koe.'

Droogzetten op kwartierniveau ziet Scherpenzeel zeker niet als een algemene managementmaatregel die voor elke veehouder toepasbaar is. 'De vraag is ook of de winst in antibioticareductie bij droogzetten op kwartierniveau opweegt tegen het risico op nieuwe infecties', zo geeft hij aan.

Zijn Canadese collega David Kelton valt hem bij. 'Voor sommige veehouders kan dit zeker werken. Maar zorg dat je dan in ieder geval op kwartierniveau de melk op kweek zet om te controleren welke bacteriën aanwezig zijn. En het vergt ook oog voor detail: zo moet je wel zeker weten dat je de droogzetantibiotica toedient in het goede kwartier.'

met een gemiddelde omvang van ruim honderd koeien.' Het inbrengen van de droogzetinjector of speenafsluiter is een praktisch aandachtspunt, stelt de GD-dierenarts. 'Veehouders scheuren het pakketje met blote handen open, vouwen het alcoholdoekje helemaal open – waardoor alle alcohol meteen vervliegt – en maken vooral de zijkanten van de spenen schoon', zo ziet Scherpenzeel het regelmatig misgaan. 'Beter is het om handschoenen aan te doen, het sponzige doekje met alcohol niet uit te vouwen en vervolgens alleen de speentop – en niet de zijkanten van de speen – te scrubben en vervolgens de injector of teatsealer in te brengen. Zo voorkom je dat er omgevingskiemen mee naar binnen gaan met de droogzetinjector of speenafsluiter en de koe vervolgens twee dagen na droogzetten klinische mastitis krijgt.'

Aantal Vlaamse droogzetters daalt niet

In Nederland is selectief droogzetten inmiddels helemaal ingeburgerd, net als in de Scandinavische landen. Maar in veel andere landen is dat nog niet het geval. In Vlaanderen bijvoorbeeld zetten veel veehouders hun koeien nog standaard droog met droogzetantibiotica. In een door 73 melkveehouders ingevulde enquête van Melkcontrolecentrum Vlaanderen gaf vorig jaar ruim de helft

aan nog altijd alle koeien bij droogzetten preventief te behandelen met antibiotica. Ongeveer 44 procent vulde in af en toe een koe droog te zetten zonder antibiotica. 'Maar ik denk niet dat je dat percentage door kunt trekken naar de hele sector', stelt Sofie Piepers, mede-oprichter van het kenniscentrum uiergezondheid MEX en professor aan de faculteit Diergeneeskunde in Gent. 'We hebben geen harde cijfers, maar ik denk eerder dat zo'n 80 tot 85 procent van de Vlaamse veehouders alle koeien nog standaard droogzet met antibiotica.'

Illustratief is dat het aantal verkochte droogzetinjectoren in Vlaanderen niet daalt. Dat blijkt uit cijfers van AMCRA, het kenniscentrum voor antibioticagebruik en -resistentie bij dieren. 'Afgelopen jaar zagen we zelfs opnieuw een lichte stijging van het aantal verkochte droogzetinjectoren', weet Piepers. 'Ook het aantal verkochte uierinjectoren daalt niet, al gebruiken veehouders wel minder kritische antibiotica.'

Gros Canada mijd selectief droogzetten

Ook overzees, in Canada bijvoorbeeld, is selectief droogzetten nog bepaald geen gemeengoed. 'In 2014-2015 hebben we een groot nationaal onderzoek gedaan. Toen zette 85 procent van de veehouders alle koeien droog

Sofie Piepers, professor faculteit Diergeneeskunde: **‘Ik denk dat 80 tot 85 procent van de Vlaamse veehouders alle koeien droogzet met antibiotica’**

met antibiotica. Tien procent paste selectief droogzetten toe en vijf procent, waaronder biologisch bedrijven, deed helemaal niks’, vertelt David Kelton, professor aan de universiteit van Guelph in Canada.

In de afgelopen jaren is het percentage veehouders dat selectief droogzetten in Canada wel toegenomen, maar het gros gebruikt nog altijd droogzetinjectoren bij alle koeien, vermoedt Kelton. ‘In Ontario hebben we in 2020 nog een onderzoek gedaan. Iets minder dan twee derde van de veehouders koos er toen nog voor alle koeien met antibiotica te behandelen voor ze de droogstand ingingen.’

Ruim een derde van de veehouders gaf aan selectief droogzetten toe te passen, maar de mate waarin varieerde. Zo ziet Kelton dat sommige veehouders selectief droogzetten beperken tot een bepaald deel van het jaar. ‘In Canada zien we een seizoenspatroon in het celgetal. In de zomer en het vroege najaar loopt het celgetal vaak op. Er zijn bedrijven die zo’n acht maanden per jaar de koeien selectief droogzetten en in die andere maanden dan alle koeien droogzetten met injectoren.’

Al stimuleren de Canadese dierenartsen selectief droogzetten wel, een verplichting tot selectief droogzetten ziet Kelton in Canada voorlopig niet van de grond komen.

‘We zijn als sector zeker bezig met verantwoord antibioticagebruik en we hebben al een systeem om antibioticagebruik te registreren. Maar op dit moment zie ik in Canada veel meer aandacht voor zaken op het gebied van milieu, bijvoorbeeld broeikasgassen, dan voor het gebruik van antibiotica.’

Europees verbod preventief gebruik

Ook in Vlaanderen geldt voor veehouders nog geen verplichting om hun koeien selectief droog te zetten. ‘Selectief droogzetten is in Vlaanderen nog heel vrijblijvend’, stelt Sofie Piepers, ‘En laten we eerlijk zijn, voor veehouders zijn er ook niet direct zoveel voordelen aan selectief droogzetten. Dat is anders bij het gebruik van antibiotica bij klinische mastitis. Als een veehouder dat mindert, mag hij eerder de melk weer leveren bijvoorbeeld. Wat ook zo is: antibiotica werken gewoon. Je kunt er een minder goed management mee maskeren, omdat de antibiotica een deel van de bacteriën afdoden die de uier tijdens de droogstand binnendringen.’

Piepers wijst er wel op dat er sinds een jaar Europese regels van kracht zijn die het preventief inzetten van antibiotica aan banden leggen. ‘We zitten nu in een transitieperiode. Binnen drie jaar moeten die Europese regels in nationale wetgeving geïmplementeerd worden.’ Een verplichting tot selectief droogzetten biedt zeker voordelen, ziet Piepers. ‘Ik ben volledig voorstander van selectief droogzetten. Als je het goed toepast, kan dat zonder negatieve gevolgen voor de uiergezondheid, maar ik zie wat de realiteit is. Het moet van bovenaf opgelegd worden; met vrijblijvendheid komen we er niet.’

In Vlaanderen heeft AMCRA intussen wel richtlijnen opgesteld voor selectief droogzetten. Zo raadt het ken-

niscentrum selectief droogzetten alleen aan voor bedrijven die een tankcelgetal hebben van minder dan 250.000 cellen per milliliter, die geen Streptococcus agalactiae op hun bedrijf hebben en die geen specifieke risico’s of risicoperiodes kennen wat uiergezondheid betreft. Op koeniveau komen voor droogzetten zonder antibiotica alleen koeien in aanmerking met een celgetal lager dan 200.000 cellen per milliliter in de laatste drie maanden voor droogzetten en zonder klinische uierontsteking in die periode. ‘Over die criteria maak ik me nog het minst druk’, geeft Piepers aan. ‘Het gaat vooral om het management. Je kunt niet zomaar stoppen met antibiotica en niks aanpassen aan je bedrijfsvoering. Je moet je droogstandsmanagement aanpassen. Nu geven de koeien vaak nog te veel melk bij het droogzetten. Ook de hygiëne in de droogstand is belangrijk. Zorg dat er bij de droge koeien geen overbezetting is en gebruik een inwendige speenafsluiter.’

David Kelton sluit zich bij Piepers aan. ‘Het selecteren van de juiste koeien om selectief droog te zetten is bijna het gemakkelijkste deel. Het aanpassen van het management en het gebruik van een inwendige teatsealer is de sleutel tot succes bij selectief droogzetten.’

Aandacht voor veranderen mindset

Christian Scherpenzeel voegt daaraan toe dat het belangrijk is dat er ook voldoende aandacht is voor de verandering van de mindset, ofwel het denkpatroon van veehouders over verantwoord en terughoudend gebruik van antibiotica. ‘Die mindset is belangrijk bij het invoeren van selectief droogzetten. Waar je de grenzen voor selectief droogzetten ook legt, als de mindset van veehouders kantelt, zie je resultaat’, stelt de dierenarts, die ziet dat de mindset van Nederlandse veehouders en hun voorschrijvende dierenartsen in tien jaar tijd helemaal is omgeslagen. ‘Rücksichtslos antibiotica verstrekken is hier niet meer aan de orde. Dat vind ik grote klasse.’ |

Samenvatting

- Sinds de invoering van selectief droogzetten tien jaar geleden is het gebruik van antibiotica in Nederland met bijna 70 procent afgenomen.
- In Vlaanderen zet naar schatting 80 tot 85 procent van de veehouders alle koeien droog met antibiotica.
- Sinds begin 2022 is er Europese regelgeving van kracht die het preventief gebruik van antibiotica aan banden legt.
- De mindset van veehouders is belangrijk bij het invoeren van selectief droogzetten. Waar de grenzen voor selectief droogzetten ook liggen, als de mindset kantelt, zie je resultaat.
- Droogzetten op kwartierniveau wordt intussen door enkele voorlopers toegepast, maar is niet voor elke veehouder toepasbaar.